

Listéra

1 – 1996

TELEMARK BOTANISKE FORENING

LISTERA - Tidsskrift for Telemark Botaniske Forening (NBF, Telemarks-
avdelingen)

11.årgang, 1996, nummer 1

*****

ADRESSER OG TELEFONER:

TELEMARK BOTANISKE FORENING, Postboks 625, 3903 Porsgrunn
Postgirokontø: 0806 3272788

Kasserer: Olaf Svendsen, Enggravtunet 12, 3711 Skien
Tlf.: 35 50 05 91

Styremedlem: Charlotte Bakke, Huldrevn. 3, 3928 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 27 01

Styremedlem: Målfrid Ergon, Steinringen 47, 3931 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 16

Styremedlem: Bjørn Erik Halvorsen, Utsikten 4, 3911 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 42 57

Styremedlem: Bjørn Lervik, Rådyrvn. 84, 3925 Porsgrunn
Tlf.: 35 56 74 02

Varamedlem: Esther Broch, Oskarsgt. 53, 3725 Skien
Tlf.: 35 53 05 86

Flora-atlas: Ole Petter Oksum Eriksen, Ospestien 19, 1370 Asker

*****

I redaksjonen:

Charlotte Bakke, Roger Halvorsen, Priscilla Hansen, Grete Stendalen

Forsidebildet:

Solblom, *Arnica montana*, tatt i Siljan av Harald Stendalen. (Se artikkelen på side 6)

ISSN: 0801 - 9460

KYNDELSMESSE

Hans Børli

På vinterens mest forlatte dag,
mens sola stryker som ei skaskutt røy
lågt over snøtoppene i sør,
aner du våren som en usigelig
sakte tone i skumringslyset: Livet
sitter barhendt midt i frosten
og spiller på en trefløyte,
uten å ane at noen lytter
med ørene halvt igjenstoppet
av stillhet og død.

Da ser du det med ett: Det er
svarttrosten igjen. Den sitter
inne mellom greinene på en rimgrå busk
og fløyter mjukt for seg sjøl.
Finner tonen, slipper den, prøver på ny,
modulerer uendelig varsomt et tema
til solstrofen den skal synge
i førefallets rå døgn
av oppløsning og tilblivelse.

FRA REDAKSJONEN

Når du får i hendene dette første heftet av *Listera* for året 1996 har vi forlenget passert Kyndelsmesse, den andre dagen i februar. Ordet er en fornorskning av det latinske *Missa candellarum*, "lysets messe". Dagen er representert på primstaven med en lysestake og var i gamle dager den dagen da kirkelysene ble innviet i anledning Marias renselsesfest.

Den ble også oppfattet som midtvintersdagen, med mye barskt vær bak seg og enda mer i vente.

Men nettopp på denne årstiden får vi stadige tegn på at alt håp ikke er ute, at under frostens ødeleggende teppe ligger nytt liv klart til å befri seg. Vi synes Hans Børllis dikt på forrige side uttrykker så varsomt denne tanken.

Dagene blir stadig lysere. Vi hører småfugl som nølende øver seg på tonene som snart skal brukes til å etablere et revir eller tiltrekke seg en make. Blad- og blomsterknoppene på trær og busker svulmer synlig i det de gjør seg klare til å avduke det dyrebare livet de har gjemt for vinterens makter. (Se mer om vårtegn i Harry Anderssons artikkel senere i heftet.)

Og under jorden ligger frø og knopper, knoller og løk som om ikke så altfor lenge skal glede oss med sin blomsterprakt.

Kort sagt, den årstiden vi i TBF - og mange andre, naturligvis - gleder oss mest til begynner å boble i sinnene våre. Frøkatalogene er forlenget saumfart (av dem som er

henfalte til den besettelsen), og det finnes sikkert de som har tatt frem TBFs turprogram og begynt med nedtellingen. Da nærer vi et lite håp om at dette heftet kanskje vil hjelpe til å forkorte ventetiden.

En ny og uerfaren redaksjonskomité vil gjerne rette en takk til Roger som har vært drivkraften i *Listeras* utgivelse i snart ti år. Først nå begynner vi å forstå hvor mye arbeid som ligger bak! Han står enda blant komitémedlemmene på første side, da det er han som har samlet inn en god del av stoffet til dette heftet - for ikke å snakke om alt han selv har bidradd med! Og det håper vi han vil fortsette med.

God lesning alle sammen!

* * * * *

ILLUSTRASJONER

Illustrasjonene i dette heftet er for det meste tatt fra *Lids Norsk, svensk, finsk flora*, 1985, eller *Norsk flora*, 1994. I Abrahamsens artikkel er de to første tegningene fra Teknologisk forlags *Illustrert flora*, 1992, og Charlotte Bakke har bidratt med de to andre. Illustrasjonen av bråtestorkenebb på side 19 er fra Mossbergs *Nordiska floran*, 1992. Harry Andersson har selv illustrert sine to bidrag. Tegningen av stormure på side 31 er fra Newcombs *Wildflower guide*, 1977, og fire små tegninger har vi sakset fra Brusewitz' *Fyra årstider*, 1970 (på side 1, 5, 28 og baksiden).

TORE OUREN ER BORTE.

I TBF registrerer vi med sorg at et av våre mangeårige medlemmer, professor Tore Ouren i Bergen, er gått bort etter en tids sykdom. Han ble 77 år gammel.

Vi, ballast- og møllefloragjengen i TBF og det botaniske miljøet for øvrig, har mistet en vegg i denne så fargerike tilværelsen. Han var selve sakkunnskapen om det som er blitt våre ellers så "grønne marker" til del gjennom et fargerikt innvandret fellesskap. Han var den som var mest fortrolig med alle de fremmede artene som er brakt hit gjennom gammel skipsballast og kornlaster fra alle verdens kanter. Nå har han avsluttet sin lange arbeidsdag.

Tore Ouren var legesønn fra Trondheim. Som en nær nabo lå Vitenskapsmuseet, og det ble ganske tidlig klart for han at det måtte bli noe med botanikk. Men han tok først sin utdannelse i handelsfag ved Norges Handelshøyskole, og det ble hans arbeidsplass, med seinere doktorgrad om havnetrafikk i Oslofjordområdet. Men han ga ikke opp tanken om botanikk. Stikk i strid med hva som er vanlig, la han siden i vei med botanikk-studiet, og sin andre hovedfagsoppgave tok han i botanikk under Rolf Nordhagen. Han var fascinert av tanken på *Gentiana purpurea* og eventuelle gjenfunn av denne nord for Dovre. Så det ble floraen i Budal som ble emnet. Her fant han igjen sin drøm, fikk den oppfylt, drømmen om søte-

Tore Ouren i Risør, juli 1992. Bildet er tatt av Anders Lundberg.

rota. Han ble etterhvert så fanget av Gauldalen at han like godt laget fem lokalfloraer fra dalen, en fra hvert av herredene Budal, Soknedal, Singås, Støren og Haldalen. Arbeidene hans med nye prikkartsystemer avtvinger også respekt. Han ble så professor ved Norges Handelshøyskole i Bergen i økonomisk geografi, noe som på flere vis ble synonymt med plantegeografi for ham.

Noe av vennligheten, hjelpsomheten og den alltid ivrende interessen er borte med en av de store personligheter i norsk botanikk. Han gikk nye veier og skapte interesse for den delen av botanikken som bar fremmedelementet, kanskje også handelselementet, i seg. Han gjorde seg til talsmann for innvandrerne i norsk flora, og ga dem på mange måter en egen dimensjon. Gjennom ham ble det

eksotiske, det eksklusive og fargerike vår eiendom. Tore ble ballastfloraens og mølleplantenes store venn, og han ga dem mange nye venner. Lavmælt og uten store ord ga han dem navn og tilhørighet i norsk flora, og vi er etterhvert blitt mange som har lært å sette pris på dem ved hans hjelp.

Jeg husker ennå mitt første møte med Tore Ouren i Brevik. Brevik historielag hadde fått ham på besøk til byen, og før velsmakende erter, kjøtt og flesk sto på bordet på lagets julemøte, hadde han med slepen trønderdialekt knyttet floraen til en stolt side av norsk historie for oss: seilskutetida. Jeg var tapt! For en stakket stund var jeg hinsides dagen i dag og tilbake til de hvite seil som brakte oss ære og makt og en rikholdig side av innvandret norsk flora. Jeg var ikke bare fanget av innholdet i budskapet hans, men også av mannen som stillferdig beruste meg med sine bokstavelig talt levende kulturminner. Jeg var kommet til Brevik også med det for øyet å spørre om han ville besøke den unge TBF med mange forventningsfulle medlemmer. Jo da, klart det! Og så dro jeg derfra med den gode følelsen av å ha fått en ny og god venn. Vi hadde allerede vært i kontakt med hverandre på grunn av mølleplanter, men dette møtet ble på mange måter begynnelsen på et langt og lærerikt vennskap.

Tore Ouren ble snart bare til Tore, og alle dem som kjente ham, visste hvilken Tore vi snakket om når vi sto foran en blomstrende byreseda

på Stathelle eller forundret tråkket i "rød vassarv", nonsblom, på Sandøya utenfor Brevik. Det var alltid noe eget når vi telemarkinger laget oss til i en liten flokk og dro til Oslo der noe spennende sto på programmet. Der dukket han stadig opp og ble et slags levende "**Amor florae nos congregat**", kjærligheten til blomstene samler oss.

Han tok vare på "læreguttene" sine, Tore, på en slik måte at vi alltid satt igjen med følelsen av at det vi brakte han av opplysninger, var av største interesse og hadde verdi i det han dreiv med. Det fant vi så bevis for i hans skrift og tale rundt om. I brev og i telefon fikk vi selv oppleve oppskriften på hvordan man skaper interesse hos novisene. Han delte rundhåndet av all sin viten og kunnskap, og "læreguttene" lærte og ble mer enn interessert. Ballast- og mølleflora ble en lidenskap, og jeg var ikke alene om å bli fanget.

Med TBF stilte han i Kragerø på jakt etter hva sommeren kunne bringe av ballastflora, og han fikk betalt. Her sto opiumsvalmuer, orientveronika og ugrasbingler, og med dem hørte historier og opplysninger om tidligere funn. Han ble sikkert ikke skuffet om vi ikke fant noe der vi kom, men gleden lå tykt utenpå han når vi kom over noe spennende, over at ting fortsatt fantes der som de kulturminnene de var. Tore var ikke bare kunnskapsrik. Han var også sjenerøs med sin kunnskap, og lot oss drikke av denne "Mimes brønn".

Mye kan sies og skrives om de faglige tingene som er kommet fra Tores hånd. Han var påpasselig med å sende en hilsen med et nytt særtrykk av en ny artikkel, og selv om vi allerede hadde lest om hans soyabønneadventiver og annet så øyet var stort og vått, leste vi den på nytt og gjemmer den fortsatt som en skatt gitt av hjertet fra en venn.

Han åpnet porten til noe nytt i botanikken med møllebesøkene sine og "støvsugingen" av gammel flintfylt ballastjord. Så til slutt ble han den som skulle så frøet til menigmanns interesse med et TV-program om hjertebarna sine, ballastplantene. Han skulle ikke selv få oppleve at det begeistret, dette programmet om kulturminnene som vi vanlige i mange år luket vekk fra hagene og blomsterbede i kystsamfunna våre. Nå får vel flere av dem stå, apotekerkattosten, ormehodet og selve ballast-adelsmerket, byvortemelk, som symboler over mannen som ga floraen enda en mening. Vi i TBF bør i takknemlighet og lutter glede over å ha hørt til hans vennekrets, tilegne Tore Ouren vår hjemlige ballastflorahage på Mule Varde.

Det finnes noen slike som Tore, noen sjeldne som har et stort overskudd av vennlighet og omtanke for andre. Vi kunne ha lett med lys og lykte, men vi hadde ikke kunnet finne noe vondt å si om han, og jeg kan trygt si med Skjæraasen:

"...og ikkje vil vi hell'!"

Vi er glade over å ha kjent deg og takknemlig for den rikdom du

skjenket oss! Måtte minnet om deg bli værende i oss, lenge!

På vegne av venner i TBF og mange andre steder.

Roger Halvorsen

***

Styret i Telemark Botaniske Forening bifaller Rogers forslag om å tilegne Tore Ouren vår ballastflorahage på Mule Varde.

RIKE FOREKOMSTER AV SOLBLOM, *Arnica montana* L., VED GRORUD I SILJAN.

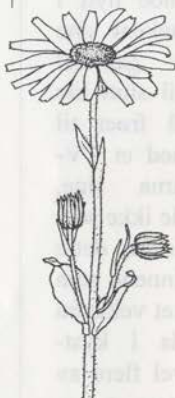
Av Roger Halvorsen

I veikrysset mellom hovedveien forbi Grorud og bomveien inn til Romsdalen, like nedenfor Mille Marie Treschows jakthus på Grorud i Siljan, lå det tidligere en liten teig med noe som kunne karakteriseres som hagemarksskog, i alle fall så nær opp til denne vegetasjonstypen som mulig. På denne lille inngjerda skogsteigen har dyr i lengre perioder gått på beite, og vegetasjonen har båret preg av dette. Bl.a. har skarpsynte TBF'ere observert at hver sommer fantes det her en liten bestand av **solblom**, *Arnica montana*, en art som etterhvert begynner å bli sjelden i landet vårt. Den er ofte knyttet til beite- og slåtteenger, men opptrer også i lyngheier.

I Dyrings *Flora grenmarensis* skriver forfatteren følgende om solblom: "Skogenge især på haardere bergarter. Ikke alm." og han forteller videre at arten er funnet i Sannidal, Barland og Kalstad i Kragerø, ved Mevann i Bamble, flere steder i Eidanger som f.eks. Hovholt, Tveten og i Bjørkedalen hvor den er angitt som tallrik. Ellers er både Porsgrunn, Skien, Gjerpen og Luksefjell angitt som voksesteder, men Dyring hadde ikke funnet den i Siljan. Men her vokser den altså, og sommeren 1995 kunne by på rik blomstring i Grorudbygda.

Solblom i Siljan.

Forfatteren har selv funnet solblom i 1977 i nærheten av Soltveit ved Torsholt. Ifølge *Flora-atlas for Telemark* ble arten så funnet flere andre steder utover på 1980-tallet. Harald Stendalen rapporterte arten fra Årum og Lystjørn, og Kjell Thowsen fant den flere steder i Grorudområdet. Den er også sett ved Steindalen øst for Sporevann, men her er den blitt borte (H. Stendalen, personlig meddelelse). Det er

vel sannsynlig at arten kan ha andre voksesteder i Siljan, voksesteder som ennå ikke er lokalisert.

Solblom i Telemark.

Et av "kjerneområdene" for solblom i Telemark må sies å være Tokke, da først og fremst i områdene fra Grimdalsmuséet og videre sørover forbi Heggard. Her kan arten enkelte steder blomstre i store mengder på beiteenger og på bakker langs veien.

Ellers er forekomster kjent fra Hjartdal, Fyresdal, Kviteseid og Kragerø. Her er det imidlertid i nyere tid funnet bare småforekomster, ofte bare enkeltindivider,

og det er helt tydelig at arten er på vikende front i og med at den gamle kulturmarks-typen forsvinner. Bare der fragmenter av det gamle, husdyrgjødslede beitelandskapet finnes igjen eller hvor det kan finnes små områder med lyngvegetasjon, har solblom en sjanse til å overleve.

I Bjørkedal, hvor Dyring skriver at arten er tallrik, kjennes i dag bare ett voksested. Det ligger inne i en liten lysning ikke langt fra myra rett sør for Nibben. Den er ikke lett å finne her, mest fordi den ikke blomstrer årvisst.

Omlagging av veien ved Grorud.

Oppslag i lokal- og riksavisene tidlig på året 1995 kunne berette om planer om at veien ved Grorud skulle legges om. Snart viste det seg at den lille teigen i veikrysset lå midt i traséen for de nye veiplanene. Miljøvernavdelingen hos fylkesmannen ble koplet inn, og forfatteren ble kontaktet om solblomforekomsten. Det ble avtalt Siljantur med representanter for grunneieren, skogsjef Finn Kamfjord fra Larvik og skogsbestyrer Tore Sølland fra Siljan, for å se på forholdene. Det er ingenting å utsette på interessen for saken fra grunneiers side. Men forskrekkelsen hos undertegnede var stor da det viste seg at hele det lille hagemarksstykket for lenge siden både var kvistet og sprøytet. Slikt skjer når en ikke vet om hverandres interesser. Besøket vårt ble foretatt i mai, og håpet om å finne noe særlig igjen av solblommen svant fort, også fordi det fortsatt var tidlig på året,

og dens blomstringstid var et stykke unna i tid. Men utrolig nok fant vi noen små rosetter av noen stabeiser igjen ute i restene av det som engang hadde vært et stykke kulturmark av uvanlig karakter, i alle fall på våre kanter, som nevnt.

Grorudplassen ble redningen.

Tidligere hadde medlemmer i TBF sett at solblom også hadde blomstret i engene på nedsida av veien, inntil det lille bruket som går under navnet Grorudplassen, og på veiskråningen mot hovedhuset på Grorud. På det siste stedet var arten allerede forsvunnet, men på jordene ved Grorudplassen var den sett inntil for få år siden.

Nærmest halvveis i blinde og med et ørlite håp om å få se noe mer av solblom i området på denne tida, entret vi teigen på nedsida av veien. Jeg hadde fortalt grunneierens representanter at vi også hadde registrert arten på nedsida, og vi gikk over den gamle enga som stedvis er i ferd med å vokse igjen med renninger av osp. Mine følgesvenner hadde lært seg hvordan solblomrosettene så ut, og det varte ikke lenge før den også ble registrert i enga ved Grorudplassen. Etter hvert ble det funnet flere hundre rosetter, og gleden og lettelsen var påtakelig hos begge parter. Her er forekomstene reddet, om det da i framtida blir gjort noe for å holde ospa borte der den trenger fram over alt i kanten av jordet.

Bjørkelund ved den gamle skogvokterboligen.

Vi tok turen opp på oversida av veien. Her ligger en liten bjørkelund like nord for den gamle skogvokterboligen. År om annet tynnes bjørka ut slik at de gjenværende eksemplarene skal få mer rom å vokse på. Måten dette er gjort på er reint forskjønnende, og bjørkelunden ser ut til å bli et vakkert lite stykke land. Undervegetasjonen av kratt holdes også borte, og til vår store glede ble det også her funnet en hel del rosetter av solblom.

Solblommens videre skjebne i Siljan.

Ved Grorud i Siljan vil sannsynligvis arten overleve dersom alle forhold legges til rette. Grunneieren

ser ut til å være positivt innstilt på å redde de få eksemplarene som blir tatt av veitbygging, og man er også innstilt på å finne tilfredsstillende løsninger som kan bevare bestandene ved Grorudplassen og ved skogvokterboligen på oversida av veien. Det ble under besøket vårt sammen med grunneierens representanter antydnet at en løsning kunne være å leie/gi bort slåtten på betingelse av at området ikke blir gjødsla med kunstgjødsl, noe som sannsynligvis ville være slutten på solblommen her. Arten synes å være svært var for kunstgjødsl, og der enga blir "modernisert" synes solblommen å forsvinne.

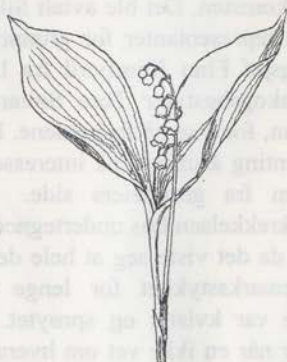
Litteratur:

Dyring, Johan. 1911. *Flora grenmarensis*. Nyt Mag. for Naturv.

Inger-Lise Skoe
Parfymeri

Tlf. 35 55 14 29 - 3915 Porsgrunn

Liljekonvall og vivendel! - Vi konkurrerer ikke med naturens dufter
- men forsøk oss likevel!

HVA ER TJÅG?

Av Knut Fægri

Botanisk institutt fikk for en tid siden forespørsel om et plantenavn "Tjaag" som forekom i en liten notis fra Hadeland (Møllerop 1801). Da notisen er ganske kort, skal jeg gjengi den botaniske del in extenso:

"Underretning om en norsk vildt-voxende Græsart, tienlig til Røgtobak, endog til Folk udenfor Bondestanden, grundet paa Erfaring. Denne Græsart kaldes af Bønderne paa Oplandet Tiaag, den voxer paa Klipperne blandt Stene, bliver omtrent en Alen høi og bestaaer af enkelte dybt indskaarne Blade af en deilig grøn Anseelse og Farve, men bliver ingen Frugtdannelse vaer, hvorfor jeg troer at man efter...

Linnæi Sexual-Systema og ... Hammers norske Flora kan henregne den til den 24 botaniske Classe (d.v.s. kryptogamene - K.F.). Dens latinske navn er ingenstedes forekommet mig i alle de botaniske Værker jeg kien-

der, ei heller tør jeg udgive den for at være den samme som af Ramus i hans Norges Beskrivelse p.m. 272 kaldes Rubia sylvestris seu Vena tinctorum, på norsk Taag vel Tæger (Galium, sannsynligvis G. boreale - K.F.); men næsten tør jeg udgive den for en Art Polygonum, da den meget ligner disse. Den holdes ellers af Bønderne for at være en god og sund Foderurt for

Kvitmaure

Fæet, der med Begierlighed æder den. En fuldstændig Beskrivelse over denne mig baade ved Syn og Brug velbekjendte Urt tillader Rummet ikke."

Deretter følger utredning om tobakkstilvirkning av urten. Forfatteren, som altså kjenner planten ved selvsyn, bodde da på Løvold i Gran og var visstnok oppvokset i området, nemlig på Helmen, noen kilometer borte (slektsbok over familien Møllerop, in prep.).

At forfatteren kalder planten et "Græs", betyr neppe så mye; senere heter den også "Urt", og beskrivelsen av bladene skulle utelukke alle gressarter. Planten er således (1) urtaktig, (2) vel 1/2 m høy, (3) har "enkelte", det vil sannsynligvis si grundstilte, og (4) dypt innskårne blad (5) med påfallende grønnfarge, (6) har ingen blomst, (7) spises begjærlig av kreaturene og (8) vokser på "Klipperne blandt Stene". Det siste ble den gang kanskje oppfattet litt anderledes enn i vår mere naturorienterte tid.

Med så mange identifikasjonsmomenter skulle man tro at det måtte være lett å finne ut hva denne planten var, særlig såsom den må vokse på Hadeland og tydeligvis være ganske vanlig. Men så lett går det ikke.

De manglende blomster bringer tanken naturlig hen på kryptogamer, og beskrivelsen passer udmerket på bregneblad, ikke minst einstapens enkeltstående blad. Men det kolli-derer med at kreaturene liker den. Riktignok har ikke alene bregne-

røtter, men også bregneblad vært brukt som fôr, men da alltid etter preparering. Friske bregneblad likte kreaturene ikke, og stort sett var de tydeligvis ikke for glade i tørrete heller (Høeg 1974: 321 seq.). Noen tradisjon om at bregneblad er blitt brukt som tobakkssurrogat, kjennes ikke.

Man kan være enig med forfatteren i at Ramus' plante er det ikke. Navnelikheten er tilfeldig. Navn på tågteger er ikke uvanlige, men de har alltid skarp **t** som begynnelsesbokstav, ikke det **tj-/kj-** vi her har for oss. Stort bedre står det ikke til med syrefamilien, hvis blad aldri er oppdelte. Siden det var bladene som ble brukt, kan vi gå ut fra at beskrivelsen av dem er sikker. Meldefamilien går ut av samme grund.

Henvisningen til syrefamilien viser at forfatteren, tross bemerkningen om manglende frukt, kan tenke seg en art med små, ubetydelige blomster, slik som syre- og meldefamilien og flere andre. Det er bare det at kombinasjonen av store, oppdelte blad og slike blomster er vanskelig å finne.

Halvhøye urter med oppdelte, store blad finnes nok: soleiefamilien, korsblomstene, rosefamilien, storkenebbfamilien, kurvblomstene, men de faller alle bort på grund av sine store vakre blomster. Burot og malurt (*Artemisia* spp.) har

Markmalurt

malurt

naturligvis små, uanselige blomster(stander), men deres blad er sørgelig grå og støvete. Malurtobakk turde være sterke saker!

Så har vi humle. Mye av beskrivelsen kunne passe der, selv om man skulle ha ventet en annen størrelses-angivelse. Men først og fremst er det utenkelig at forfatteren ikke skulle kjenne navnet på en plante som ble dyrket så å si på hver eneste gård i trakten.

Da er det ikke mye igjen; men vi har en gruppe ikke-blomstrende planter, nemlig ungstadiene av engangsblomstrende ("toårige") arter, slik som revebjelle, tistler og kvanne. Vi vet at mange slike har forskjellige navn på forskjellige stadier, slik som vi også finner det annetsteds: kalv/ku, lam/sau osv. Høeg (loc.cit. 203) har diskutert den filosofiske bakgrunn for denne navngivningen: at de to stadiene oppfattes som to forskjellige kategorier, selv om meddeleren vet at det er samme art. Denne navnetypen er meget fremtredende hos **kvann/jol** eller **aul** eller **sløke**, og nettopp kvannen kunne være en god kandidat. Den har jo også vært brukt som tobakkssurrogat. Riktignok for det meste roten, men også løvet (Høeg loc.cit. 211, 214). Men kvannetradisjoner er sjeldne i Østlandets flatbygder, og

Kvann

kvann er aldri funnet på Hadeland. Så der er vi like langt.

Nå skal vi vel kanskje ikke bite oss fast i selve arten *Angelica archangelica*. Det finnes andre skjermplanter som har en liknende livs-syklus, og det er jo mulig at det kunne være en slik.

Men spørsmålet er om dette i det hele er en bestemt plante. **Tjåg/kjåg** er nemlig ikke kjendt som norsk plantenavn. Derimot finnes det, nettopp på det sørlige Østlandet, et ord **kjag**, som egentlig betyr stort bladverk (Høeg loc.cit. 331), som vanligvis brukes for de store bregnene, men som leilighetsvis også brukes om storbladete urter generelt, la oss si slik vi bruker ordet **høy-stauder**. I denne forbindelse skulle da ordet bety omtrent det samme som vi i dag ville kalde **gras**. Dermed faller riktignok ordet bort som navn på en bestemt, konkret plante, og det er kanskje ikke hva man ville vente, forfatterens åpenbare botaniske kunnskaper tatt i betraktning.

Så kan man spørre seg hvor **kjag** kommer fra. Hos Ross (1895: 811) finner vi under **telg** diverse dialektformer, bl.a. **tkjag** fra Follo og Vestfold og **tkjaag** også fra Vestfold (Lier). Dermed er vi kommet tilbake til utgangspunktet, Møllerops **tjåg**, så nær som vi kan forlange det. **Telg** er i og for seg et gammelt ord, sannsynligvis avledet av gammel-norsk **tjalga**, et hunnkjønnsord som betyr noe i retning av en tynn, overhengende gren (Torp 1919: 778). I moderne

norsk brukes **telg** for store bregner i sin alminnelighet.

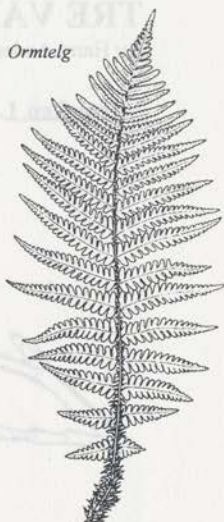
I dagens floraer er navnet noe vilkårlig blitt reservert for den gamle slekt *Dryopteris* (s.l.). Sammenhengen med store blad skulle iallfall være sikret.

Tolkingen ut fra telg/kjag har den fordel at den iallfall ikke strider mot noen av de betingelser beskrivelsen gir, men jeg må allikevel innrømme at jeg ikke er overbevist om at jeg er kommet til bunns i saken. Er det noen som kan gi en bedre botanisk forklaring på tjåg-kjag-problemet og fortelle hvilken plante som kunne brukes til røketobakk til og med utenfor bondestanden?

Takk til professor Egil Pettersen, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, for språklig hjelp!

Referanser:

- Høeg, O.A. 1974. *Planter og tradisjon*. Universitetsforlaget, Oslo
- Møllerop, C.F. 1801. "Underretning om en norsk vildvoxende græsart..." *Kjøbenhavnske lærde Efterretninger for Aar 1801*: 814 - 815.
- Ross, Hans. 1895. *Norsk Ordbog*. Cammermeyers forlag, Christiania
- Torp, A. 1919 (1963). *Nynorsk etymologisk ordbok*. Aschehoug, Oslo

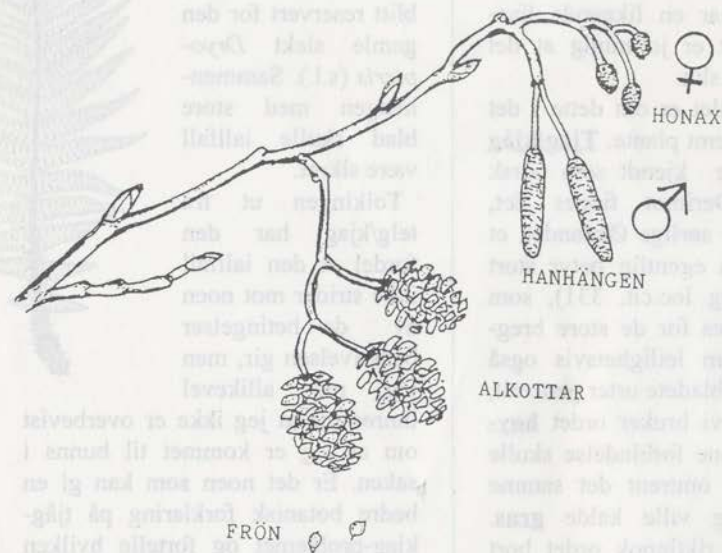

TRE VÅRTECKEN

Av Harry Andersson

Vårtecken 1.

Klibbalens honblommor och hanhängen är färdiga att öppna sig. De bildades tidigt i höstas. Samtidigt har frön mognat i fjorårets honkottar. Kottefjällen torkar i vårvintersolen och de bruna fröna faller till marken. Ibland kan man se dem ligga tätt på snön.

Naturen slösar med frön och endast någon miljondel av antalet frön hamnar på en plats där de kan gro. Många fåglar äter alfrön.

Årets honblommor sitter som röda ljuslyktor i spetsen av äldre kvistar. Pistillernas märken sticker fram som små maskar. De fångar lätt upp kringflygande pollenkorn på sin något klibbiga yta.

De ännu kompakta hanhängena skyddar mot kylan, men de sträcker snart på sig och mjuknar. Då kan vinden ruska tag i dem och pudra ut mängder med pollenkorn.

Alen blommar tidigt på bar kvist. Därigenom är förutsättningarna större att pollenet ska nå honblommorna.

Kråkriset, alen och hasseln blommar allra tidigast, långt innan sippor och hästhovar.

Vårtecken 2.

Grankottarna öppnar sig och släpper ut sina vingade frön. Vanligen sker detta i januari. Utvecklingen från blomma till frö

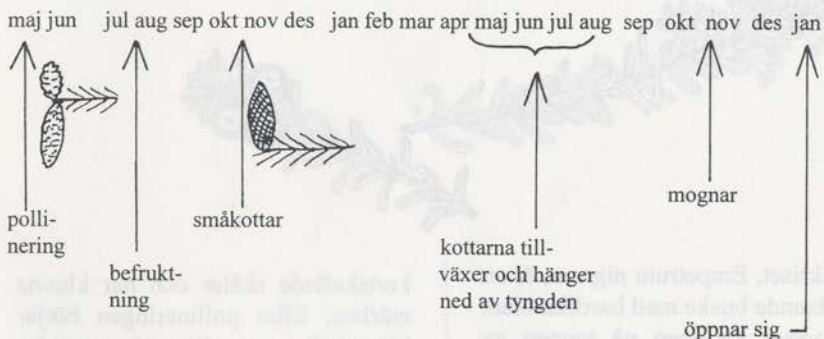

följer ett schema, som omfattar 3 kalenderår:

År 1

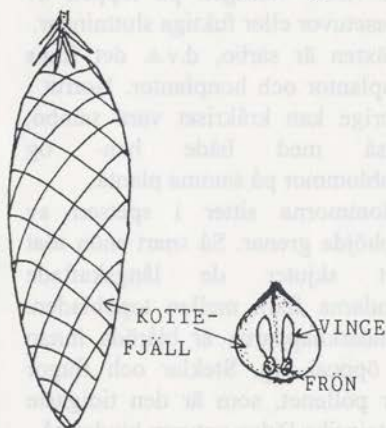
År 2

År 3

På ovansidan av varje kottefjäll ligger 2 frön. Eftersom man kan se dessa frön utan att öppna något fröhus, säger man att barrträden är nakenfröiga växter.

Granens frön är eftertraktade som djurföda. Här nedan kan du se resterna av grankottar, som rensats på frön av olika djur.

Hackspett

Kilar fast kotten i en barkspringa och hackar fjällen på längden.

Ekorre

Håller kotten i spetsen, då den gnager av fjällen. Kotten ser "rufsigt" ut

Möss

Bär bort kotten till ett gömställe. Fjällen gnags av med fina snitt.

Vårtecken 3.

Kråkriset, *Empetrum nigrum*, är en lågväxande buske med barrlika blad. Det växer vanligen på toppen av mossetuvor eller fuktiga sluttningar.

Växten är särbo, d.v.s. det finns hanplantor och honplantor. Norrut i Sverige kan kråkriset vara sambo, alltså med både han- och honblommor på samma planta.

Blommorna sitter i spetsen av upphöjda grenar. Så snart snön töat bort skjuter de långskaftade ståndarna fram mellan toppbladen. Ståndarknapparna är blåroda innan de öppnat sig. Steklar och flugor äter pollenet, som är den tidigaste proteinrika födan naturen bjuder på.

Honblommorna är svåra att få syn på. De sitter i små grupper om 2-3

kortskaftade skålar och har kluvna märken. Efter pollineringen börjar blomskaftet att svälla och utvecklas mot hösten till glänsande svarta bär. Dessa är ganska saftlösa och därför inte särskilt eftertraktade av skogsfåglar.

Kråkriset utsöndrar hormonlika ämnen, som hindrar såväl egna som andra arters småplantor att växa. När man ska plantera tall- och granplantor, måste man därför kalröja en markyta runt planteringsstället.

Många växter utsöndrar speciella växtgifter ("herbicer"). Fundera över vilken fördel växten kan ha av att hämma den egna artens småplantor!

Si det med
Blomster
Til ALLE anledninger

**Bryns
Blomster**

Stridsklev Ring 32
3929 Porsgrunn
Tlf. 35 51 11 00
Fax 35 51 55 20

INTERFLORA: 57 000 FAGFORRETNINGER I 136 LAND

BROKKURT, *Herniaria glabra* L., I TELEMARK OG LARVIK I VESTFOLD.

Av Roger Halvorsen

Brokkurt, *Herniaria glabra*, er en av de gamle og ærverdige ballastplantene. Arten er funnet en del steder, først og fremst langs kysten, fra Hvaler i Østfold til Stavanger og Strand i Rogaland.

"Kanskje heimleg på tørr sandmark, men mest truleg innkomen med ballast, no sjeldsynt," skriver Reidar Elven i siste utgaven av Lids blå flora.

Så sjelden er den at det i et program på NRK-TV ble sagt at det var sannsynlig at den var utgått i Norge. Skulle man tro programlederen var det derfor nærmest å betrakte som en sensasjon at arten ble funnet i grasmatta på en kirkegård på Sørlandet.

Nå er det heldigvis ikke så ille stilt med arten i Norge. Vi har kjent den lenge fra en lokalitet i Kragerø, og de siste åra er brokkurt funnet på minst tre lokaliteter på Brunlanes i Larvik. Disse ligger ikke så svært langt fra hverandre, men de er likevel tre klart adskilte lokaliteter.

Brokkurtens historie i Telemark.

Lærer Tideman Ruud i Kragerø fant brokkurt på "Hestøen ved Kragerø talrig ved det nedlagte nikkelverk" i følge Dyring (1911). I Oslo ligger et funn av brokkurt, gjort av professor Tore Ouren i 1991 i Kalstadkilen. Dette er trolig samme voksested. Arten har holdt seg i området som ligger like nedenfor Kragerø sportell i mange år. Ouren har også funnet arten i kirkegårdsmuren på Kalstad kirkegård, men her er den ikke funnet igjen.

Hos Dyring (1911) kan man lese i tillegg at Ruud også har funnet brokkurt på "Langø ved Kragerø (i mængde)". Dette må ha vært på begynnelsen av 1900-tallet, og om noen har sett arten der før TBF fant den igjen, fortsatt "i mængde", sommeren 1995, er uvisst.

Brokkurt ellers i Norge.

I Lids *Norsk flora* står det at brokkurt er kjent fra noen steder langs kysten fra Hvaler og Sarpsborg i Østfold, Oslo, Lier i Buskerud til Telemark. Dessuten er arten funnet i Risør, her helt sikkert på ballast, i Kristiansand, og altså to steder i Rogaland.

Det som gjør bildet litt mer vrient nå er at Lids siste utgave opererer med to nye arter av brokkurt, **lodne**

(forts. på side 18)

PLANTER I BIBELEN

Av Arne Abrahamsen

Palmeblad

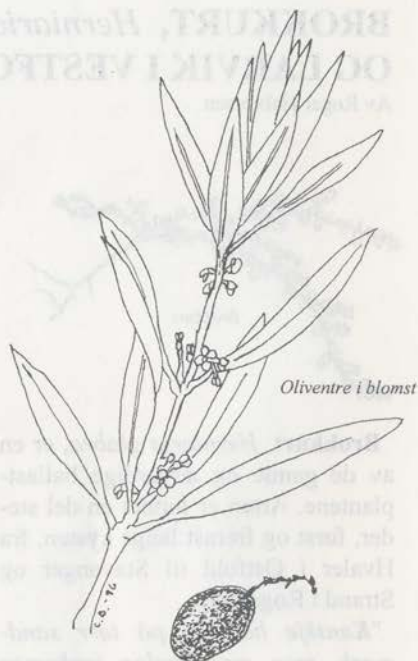
Forfatteren er gartner av yrke, en boksamler, en flittig leser, og han gjemmer sikkert en botaniker i sitt hjerte, for han har skrevet et hefte om planter i Bibelen. Vi har fått lov å gjengi det han kan fortelle oss om to av de mest omtalte plantene der, oliventreet og daddelpalmen. Bare å nevne disse

kaller frem bilder av gamle oliventrær med knudrete, forvridde stammer, eller av palmer med slanke, høye stammer og et vell av grasiøst viftende blader i toppen. Landene rundt Middelhavet er nesten utenkelige uten disse karakterplantene. Oliventreet er kanskje den planten som oftest nevnes i Bibelen. Her er olje og oliven nesten alltid ensbetydende. Tenk bare på Noah og duen som til slutt kom tilbake med oljebladet i nebbet. Olivenoljen ble benyttet som mat, brent som belysning og brukt i religiøse seremonier.

David synger: "Du salver mitt hode med olje; mitt beger flyter over." (Salmenes bok, 23:5). Når det gjelder de mange referansene til palmer i Bibelen, er forskere overbevist om at det er daddelpalmen det dreier seg om. - Red.

Oliven

Oliventre i blomst

Oliventre *Olea europaea*

hebraisk navn: Zavit eller Zait

Oliventreet er så gammelt i kulturen at man ikke kjenner opprinnelsen. I byen Megiddo i fortids-Palestina har man funnet olivenkjerner som stammer helt fra bronsealderen, 2900-1100 år før Kristus.

Treet vokser meget seint. Det kan ta opp til 200 år for å nå en høyde på fem til ti meter. På oversiden er bladene grønne og glatte, mens undersiden er mer grålig og skurvete. Blomstene kommer i mai måned, og fruktene er modne fem-seks måneder senere. Fargen er først grønn, men helt modne olivener er blå-sorter. De spises friske eller konservert i saltlake.

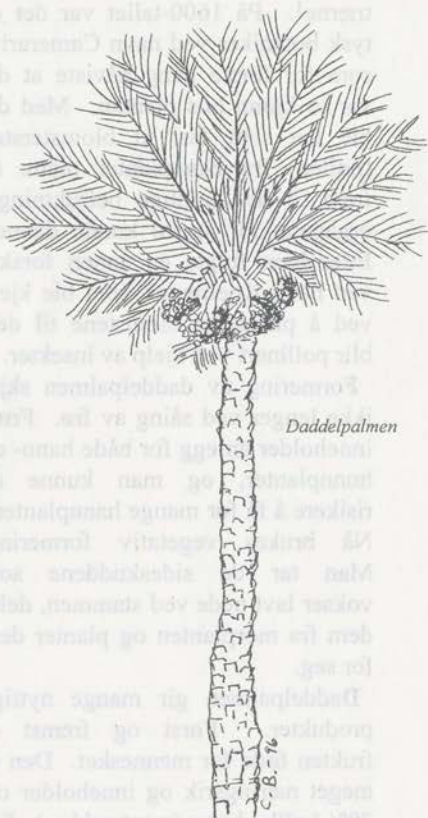
Frukten inneholder 50% olje. Denne blir presset ut og brukes for det meste innen husholdningen, men finner anvendelse også innen parfyme-industrien. Veden til oliventreet er meget vakker og ble brukt for eksempel i utsmykningen av Salomos tempel.

På Kristi tid ble oljen oppbevart i krukker eller oljehorn. I første Kongebok, 17: 14 kan vi lese Elias ord til enken i Sarepta som ga ham av det lille hun hadde: *"For så sier Herren, Israels Gud: Melkekrukken skal ikke bli tom og oljekruset ikke fattes olje like til den dag Herren sender regn over jorden."*

Daddelpalmen *Phoenix dactylifera*
hebraisk navn: Tamarin

Fra førhistorisk tid har daddelpalmen vært dyrket i tropiske og subtropiske land - for eksempel i Iran og Irak. Den kan nå en høyde på tretti meter og bli opp til to hundre år gammel, men må ha mye vann for å trives. Et gammelt arabisk ord sier om planten: "Den må stå med føttene i vann, men hodet må stå tørt og varmt." Ser man en daddelpalme i ørkenen, så er det helt sikkert at det er vann under. I annen Mosebok, 15: 27 kan vi lese: *"Så kom de til Elim; der var tolv vannkilder og sytti palmetrær; og de slo leir der ved vannet."*

Og i Johannes' evangelium, 12: 12-13 kan man lese: *"Den følgende dag, da meget folk som var kommet til høitiden, fikk høre at Jesus kom til Jerusalem, tok de palmegrener og gikk ut for å møte ham, og ropte:*

Daddelpalmen

Hosianna!...". Men det er feil å kalle disse for palmegrener, for de er palmeblad. Oppover stammen ser man arr etter blad som har falt av, og nye blad kommer i toppen ettersom treet vokser i høyden.

Under blomstringen ser man hos daddelpalmen store gule blomsterklaser oppe i bladtuppen. Hannblomstene og hunnblomstene vokser på hvert sitt tre. I middelalderen hadde man en tåket forestilling om hvordan befruktningen foregikk. Mange trodde gudene besøkte

trærne¹. På 1600-tallet var det en tysk botaniker ved navn Camerarius som for første gang påviste at det var to kjønn hos planten. Med det ble det slått fast at blomsterstøv (pollen) fra hannplanter måtte nå fram til de hunnlige befruktningsorganene for at frø kunne dannes. Etter ham fulgte en annen forsker ved navn Koelreuter, som ble kjent ved å påvise at blomstene til dels blir pollinert ved hjelp av insekter.

Formering av daddelpalmen skjer ikke lenger ved såing av frø. Frøet inneholder anlegg for både hann- og hunnplanter, og man kunne da risikere å få for mange hannplanter.² Nå brukes vegetativ formering. Man tar de sideskuddene som vokser lavt nede ved stammen, deler dem fra morplanten og planter dem for seg.

Daddelpalmen gir mange nyttige produkter. Først og fremst er frukten føde for mennesket. Den er meget næringsrik og inneholder ca. 70% kullhydrater (mest sukker). Fra stammen tapper man en søt saft, som ved gjæring gir palmevin. De unge bladspirene i bladrosetten blir spist som grønnsak og kalles da palmekål. Fibrene i bladstilkene blir brukt til tauverk, og i gamle graver fra

¹Det sies at babylonerne og fortids-egypterne kjente til treets bestøvningsmåte og brukte aktivt krysspollinering. Men kunnskapen var gått tapt i middelalderens Europa. - Red.

²Dyrkere regner seks hannplanter til hundre hunnplanter som et passende forhold - Red.

Faraos tid har man funnet matter laget av daddelpalmeblader.

At daddelpalmen var en høyt skattet plante kan man forstå fra beskrivelsen av tempelet som Salomo bygget i første Kongebok, 6: 29 og 35: "*Alle husets vegger rundt omkring prydet han med utskårne billeder av kjeruber og palmer og utsprungne blomster både i det indre rum og i det ytre.....Og han prydet dem (dørene inn til det Hellige) med utskjæringer: kjeruber og palmer og utsprungne blomster, og han klædde dem med gull som blev lagt jevnt utover utskjæringene.*"

* * * * *

(forts. fra side 15)

brokkurt, *H. hirsuta*, og *H. polygama*, som ennå ikke har fått noe norsk navn. Lodnebrokkurt er i alle fall funnet på ballast i Fredrikstad i Østfold (1891) og i Oslo (1834 og 1949). *H. polygama* er bare funnet i Borre hvor den kom inn seint på 1800-tallet.

I dag finnes brokkurt, *Hernaria glabra*, igjen på bare få av sine gamle voksesteder.

Litteratur

- Dyring, Johan. 1911. *Flora grenmarensis*. Kristiania.
Lid, Johannes. 1994. *Norsk flora. 6. utg.* Utg. ved Reidar Elven. Det norske samlaget, Oslo.

MØTER MED BRÅTESTORKENEBB, *Geranium boheemicum* L.

Av Øyvind Skauli.

"Kan dukke opp på de mest uventede steder", sier Fægri. Så sant! I vår Grenlands-verden har den nylig dukket opp tre ganger. Nesten ingen hadde sett arten tidligere. Både tid og sted var uventet da Roger Halvorsen for et par år siden lokaliserte arten under Siljan-Nibben i Bjørkedalen i Porsgrunn. At dette første møte var mer en mistanke enn visshet, skyldes at det var et vintermøte. En "ny art" er uventet, når man klyver frossent berg med energisk makker og ditto avkom.

Vi var der, mange, den følgende sommer og beundret de vakre blomstene og også slektens fine koblete blad. I forhold til de ganske store kronene virket stilkene og hele planten litt veik, særlig i forhold til dens særpregede nabo, svarterteknapp, *Lathyrus niger*, som de

største, mest blomsterrike plantene klynget seg til. Bratt, steinete ur var voksestedet, men noen brann har det ikke vært der de senere år.

Når jeg nå har møtt planten to ganger denne høsten, og har beundret dens store, forsirede blå-lilla kroner, fant jeg det også uventet at Fægri har omtalt den som en av "en rekke.....nokså triste arter,.....ikke så lette å holde fra hverandre." Vår nye, vakre venn er påhengt omtalen av stank-, stein-, små-, blank-, og lodnestorkenebb, og er ikke engang avbildet. Utsagnene gjør meg litt snurt på vegne av "den ytterst merkelige art" som det heter i samme kilde. Ingen vi har delt gleden med vil forveksle arten med de små rødlig-blomstrende jeg nettopp ramset opp.

Uventet tid og sted igjen, da vi to i september i år fant et blomstrende eksemplar i en veikant på Rønningen i Porsgrunn. På grensen til en villahage sto den i kanten av en sammenraket haug. Det kunne være rester av et bål. Kanskje går vi alle igjen inn for bråtebrann? Det er i alle kilder beskrevet at artens frø kun spirer etter oppheting til 50-60°, og det er vel i overkant av hva selv en varm, nordisk sommer kan gi?

Så var det i oktober i år at vær og helse gjorde det mulig for Tangen/Skauli å følge de fires tradisjoner med kaffebål på en ikke

altfor fjern utsiktsskole i år. Det ble myk tur fra veis ende på Klepp, med en bratt etappe opp traktorvei i Heståsen. Kara var opptatt av artsrik trebestand på basalt-stekt sandstein med fine intrusjoner. Hun som var fortropp og hun som var sist i rekken, var opptatt av smått grønt. Plutselig speilet de begge sine blå øyne i mykblå storkenebb-blomster, der i raskantens skogmuld.

Oktoberglede!

Flere blomsterbærende eksemplarer av bråtestorkenebb lyste mot oss. Vi så òg småplanter som kan tenkes å blomstre neste år. Litteraturen angir nemlig "ett- eller to-årig".

Det beskrives også en finurlig, mekanisk frøspredningsmekanisme, utredet av den svenske botaniker K. V. Ossian Dahlgren. Flere kilder angir at rik frøsetting et år kan føre til totalt fravær av arten på samme sted neste år. Dahlgren viste at frø fra Christiania, oppbevart i papirpose siden 1862, spirte 80 år senere etter varmebehandling. Hvor er da det triste, som Fægri skrev? Det skal være frøskallet som etter uttørking er ugjennomtrengelig for fuktighet, om det ikke samtidig opphetes.

Derimot skal frø kunne spire effektivt om de, friske og ennå saftige, frigjøres fra fruktknuterommene. Skal vi håpe at frø fra høstblomstrende planter begraves i muldjordskrenten, og dermed unngår uttørking?

I Heståsen var plantene helt alene i rasjord. I det tette, artsrike plante-

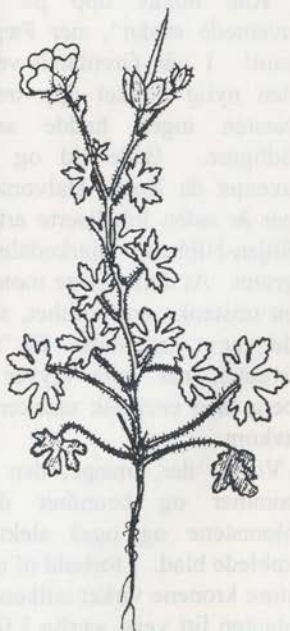
dekket over traktorveien var det ikke mulig å se et eneste eksemplar av arten.

Utbredelsen angis som østlig på kontinentet - opptrer ikke i Danmark. Hos oss vest til Lårdal og nord til Stange, men òg isolerte funn i Trøndelag.

Det er ukjent når arten kom hit. Flere har ment at fortidas svedjebрук skapte egnede biotoper. Arten heter da også Svedjenäva i Sverige.

Særpreget er nettopp dette at den plutselig kan opptre som "ny art" et sted, og så bli borte.

Men den kan også glede oss på høststreif, noe som gir varig vennskap.

Bråtestorkenebb

MYRAR I SV SVERIGE. EN KORT SAMMANFATTNING.

Av Harry Andersson

Myr är det överordnade begreppet för alla våtmarker, där torv bildas.

Torv = delvis nedbrutet växtmaterial, som pålagras i snabbare takt än det nedbrytes.

Myrar indelas i:

1 **Kärr** = våtmarker med tillförsel av fastmarksvatten (från morän, berg, källor, bäckar etc.).

2 **Mosse** = våtmark med tillförsel av vatten endast genom nederbörden (regn, snö, hagel, dimmor).

En mosse omges mer eller mindre tydligt av ett randkärr, **laggen**. Karaktärsarter för laggen är **starrarter**, *Carex sp.*, **ängsull**, *Eriophorum polystachyum*, **myrlilja**, *Narthecium ossifragum*, **pors**, *Myrica gale* m.fl., samt vitmossorna: **sumpvitmossa**, *Sphagnum palustre*, och **uddvitmossa**, *S. fallax* m.fl. Dessa två vitmossarter återfinnes ej på mossar.

Ej sällan utgöres en myr av en mosaik av kärdelar och mossedelar. **Uddvitmossans förekomst visar de delar som är kärr** och således står i vattenförbindelse med fastmarken.

Vanliga vitmossarter som kan uppträda både i kärr och på mossar

är: **praktvitmossa**, *S. magellanicum*, **rubinvitmossa**, *S. rubellum*, **rostvitmossa**, *S. fuscum* (i väster nästan enbart på mossetuvor), och **ullvitmossa**, *S. tenellum*.

Mossetuvor i västra Sverige är ofta uppdelade i olika vitmosszoner:

1 **Överst** på ganska höga tuvor växer i regel **rostvitmossa**, uppblandad med glesa ljunggrenar.

2 **På tuvornas sidor** följer sedan **rubinvitmossa**, tillsammans med **tranbär**, *Vaccinium oxycoccus*, **sileshår**, *Drosera sp.*, eller i torrare lägen **kråkris**, *Empetrum nigrum ssp. nigrum*.

3 **Vid tuvornas bas** dominerar oftast **praktvitmossa**, ibland uppblandad med **ullvitmossa**, samt påväxt med **rundsileshår** *Drosera rotundifolia*.

I fuktsvackor (höljor) samt på öppna torvtytor finns **ullvitmossa**. I fuktsvackorna är denna vitmossa upprättväxande, kortgrenig och skimrande grön. På torvtytorna är samma mossart nedliggande, långgrenig, smalbladig och matt gulgrön. Om denna senare mossa urkramas på vatten, blir mossan ullig (flanell-liknande).

INVENTERINGSARBEID

Av Anja Gasmann og Priscilla Hansen

Sommeren 1993 gikk et av våre medlemmer, Anja Gasmann, igang med å registrere de plantene som vokste på hennes hyttetomt i Skjelsvik. Hun hadde dengang vært medlem i TBF i et par år og var her blitt inspirert til å gå igang med prosjektet. Tomten går helt ned til Eidangerfjorden og er delvis åpen grasmark eller svaberg og delvis dekket av spredt blandingsskog. Jordlaget er for det meste tynt, men rundt selve hytten har hun gjennom årene fylt på med kompost og jord og fått til en bemerkelsesverdige hage - et hav av farver fra tidlig vår til sent på høsten. Men det var de ville blomstene hun i denne omgang var interessert i å få oversikt over. Tomten er på nærmere fem mål, men hun begrenset registreringen til den øvre delen, det uoppdyrkede arealet nærmest hytten. Hun konsentrerte seg om frøplantene, utenom gras- og halvgras-familie, men hun tok ikke med utpregede buskvekster, med to unntak. Av bartrær er bare einer med, selv om det vokser både furu og gran der. Hun er klar over at oversikten ikke er komplett, men det er en solid begynnelse. Listen som

Einer

hun endte opp med har vi fått lov å trykke.

Markjordbær

Vi syntes tiltaket var prisverdig. Men det er kanskje noen som spør hva det er som får et menneske til å pålegge seg selv et slikt arbeid? For moro skyld, sier hun selv. Men dette forutsetter, naturligvis, at vedkommende har en levende interesse for naturen rundt seg, et våkent blick og ikke minst en god porsjon nysgjerrighet. Og hva har man igjen for alt strevet? Svaret på dette andre spørsmålet gir seg selv når vi tenker på den kunnskapen man sitter igjen med etter en slik øvelse. Tenk å sette seg ned ved enhver liten plante som dukker frem fra jorden og prøve å finne ut hva det er for en! Mange kan vi sikkert fra før, men mange må vi gjette oss frem til ut fra likhet med andre arter eller - ikke minst viktig - ved flittig bruk av floraen. Og bakom ligger alltid håpet om å finne noe spesielt interessant, kanskje til og med en sjeldenhet! Og tenk for et fint sted å botanisere (iallfall for en ennå ikke helt innbarka botaniker) - ingen forbi-passerende som velvillig stanser og spør om vi trenger hjelp til å finne kontaktlinsen eller andre verdisaker som vi åpenbart må ha mistet!

Inventering, ja - tittelen virker kanskje litt pretensios, men det Anja her drev på med i det små er i grunnen det samme som våre Flora-atlas-folk har drevet på med i større målestokk. Men når man skal dekke et helt fylke, sier det seg selv at visse grenser må trekkes opp - artene som skal registreres må begrenses og velges ut fra bestemte kriterier, og flere medhjelpere må trekkes inn.

Og hvordan kan det ha seg, mon tro, at nye utgaver av en flora alltid har med flere arter enn de gamle? Nettopp - flittige øyne har vært på utkikk og oppdaget - og, ikke minst viktig, rapportert om - hittil ukjente forekomster. Den nye utgaven av Lid har med hele 600 nye arter eller underarter, og den er utgitt bare ni år etter den forrige!

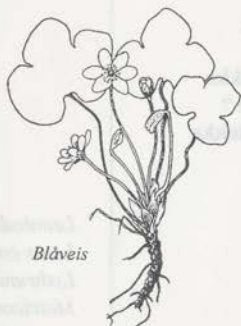
Inventering av bestemte områder kan også ha et annet mål, nemlig å gi et utgangspunkt for registrering av endringer, vanligvis for å kunne bedømme årsaken til disse, enten den måtte være forurensning, endret bruk, klimaendring, eller annet. Eller den kan utføres for å danne grunnlag for eksempel for fredning av et område.

TBF undersøker for tiden med Fylkesmannens miljøvernnavdeling om muligheten for at vi kan foreta registrering av plantearter i utvalgte mindre skogsreservater i fylket. Foruten å få en oversikt over de artene som finnes i hvert område,

håper vi at dette kan bli et ledd i avdelingens planlegging med hensyn til bruk av områdene. Og til dette arbeidet trenger vi hjelp fra så mange TBF-medlemmer som mulig, og håper på god oppslutning når "kartleggings-turene" blir annonsert. Alle bidrag monner!

Vi tenker oss et opplegg hvor alle deltagerne går ("ekspertene" for seg, vi andre to og to sammen) og noterer de artene som de kjenner igjen eller kan bestemme ved hjelp av floraen. Så sammenligner vi listene ved matpausen og ved endt tur. Det blir helt sikkert mest dubletter, men kanskje blir du den som kommer over den enslige forekomsten av blåveis på området, slik at også den kommer med på den endelige listen! Du kommer garantert hjem med flere botaniske kjenninger etter en slik tur.

Utrolig morsomt er det også. Kanskje du òg blir inspirert til å kartlegge vekstene på hyttetomten, eller på uberørt areal rundt huset, eller kan hende på en avmerket kvadratmeter inne i en nærliggende skog eller eng? Det er utrolig hvor mye man kan oppdage, bare man bøyer seg ned og bevisst bruker øynene. Og er de ikke verdt oppmerksomheten, disse små grønne liv som tross alt samlet er årsaken til at vi mennesker overhodet kan bo på denne vår jordklode?

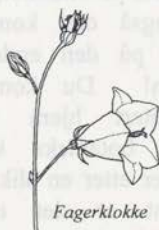

Blåveis

Men nå til Anjas liste, en inventering av arter på et lite område i Skjelsvik, ordnet alfabetisk etter slektsnavn. (I noen få tilfeller er de nåværende latinske navn tilføyet av redaksjonen.)

Acer platanoides **Spisslønn**
Achillea millefolium **Ryllik**
Achillea ptarmica **Nyseryllik**
Aegopodium podagraria **Skvallerkål**
Aethusa cynapium **Hundepersille**
Alchemilla subcrenata **Engmarikåpe**
Alliaria petiolata **Løkurt**
Anthriscus sylvestris **Hundekjeks**
Artemisia vulgaris **Burot**
Betula verrucosa **Lavlandbjerk**
 (nå *Betula pendula*)
Campanula glomerata **Toppklokke**
 ? *Campanula patula* **Engklokke** ?
Campanula persicifolia **Fagerklokke**

Fagerklokke

Campanula rotundifolia **Blåklokke**
Campanula trachelium **Nesleklokke**
Centaurea jacea **Vanlig / Engknoppurt**
Chamaenerion angustifolium **Geitrams**
 (nå *Epilobium angustifolium*)
Chrysanthemum leucanthemum **Prestekrage** (nå *L. vulgare*)
Convallaria majalis **Liljekonvall**
Corylus avellana **Hassel**
Euphrasia officinalis **Øyentrøst**
 (nå delt i flere underarter)
Filipendula ulmaria **Vanlig mjøduert**
Fragaria vesca **Markjordbær**
Fraxinus excelsior **Ask**
Galium album **Stormaure**

Galium verum **Gulmaure**
Geranium robertianum **Stankstorkenebb**
Geranium sanguineum **Blodstorkenebb**
Gnaphalium uliginosum **Åkergråurt**
 (nå *Filaginella uliginosa*)
Gymnadenia conopsea **Brudespore**
Heracleum sibiricum **Bjørnekjeks**
Hypericum maculatum **Firkantperikum**
Hypericum perforatum **Prikkperikum**
lnula salicina **Krattalant**
Juniperus communis **Einer**
Knautia arvensis **Rødknapp**
Lamium album **Dauvnesle**

Dauvnesle

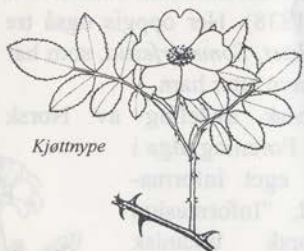
Leontodon autumnalis **Følblom**
Lotus corniculatus **Tiriltunge**
Lythrum salicaria **Kattehale**
Matricaria matricarioides **Tunbalderbrå**
 (nå *Chamomilla suaveolens*)
Matricaria perforata **Balderbrå**
Melilotus officinalis **Legesteinkløver**
Mercurialis perennis **Skogbingel**
Mycelis muralis **Skogsalat**
Myosotis palustris **Engforglemmegei**
 (nå *Myosotis scorpioides*)
Orchis mascula **Vårmarrihand**
Origanum vulgare **Bergmynte**
Plantago major **Groblad**
Polygonatum odoratum **Kantkonvall**
Polygonum persicaria **Vanlig hønsegress**
 (nå *Persicaria maculosa*)
Populus tremula **Osp**
Potentilla erecta **Tepperot**
Primula veris **Marianøkleblom**
Prunella vulgaris **Blåkoll**
Prunus avium **Søtkirsebær**
Quercus robur **Sommereik**

Blåkoll

- Ranunculus acris* **Engsoleie**
Ranunculus repens **Krypsoleie**
Raphanus raphanistrum **Åkerreddik**
Rosa dumalis **Kjøtttype**

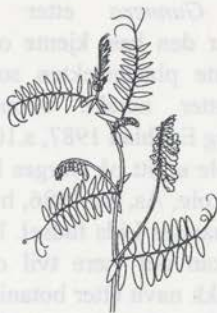
Kjøtttype

- Rubus idaeus* **Bringebær**
Rubus saxatilis **Teiebær**
Salix caprea **Selje**
Sedum acre **Bitter bergknapp**
Sedum album **Hvit bergknapp**
Senecio viscosus **Klistersvineblom**
Senecio vulgaris **Åkersvineblom**
Solidago virgaurea **Gullris**
Sorbus aucuparia **Rogn**
Stellaria graminea **Gresstjerneblom**

Gresstjerneblom

- Stellaria media* **Vassarve**
Succisa pratensis **Blåknapp**
Taraxacum vulgare sp. **Løvetann / Ugressløvetann**
Tilia cordata **Vanlig lind**
Trifolium hybridum **Alsikekløver**
Trifolium pratense **Rødkløver**
Trifolium repens **Hvitkløver**
Tussilago farfara **Hestehov**
Ulmus glabra **Alm**
Vaccinium myrtillus **Blåbær**
Vaccinium vitis-idaea **Tyttebær**
Verbascum thapsus **Filtkongsllys**
Vicia cracca **Fuglevikke**
Viola tricolor **Natt og dag**

Fuglevikke

"LISTERA" I GODT SELSKAP. ET STREIFTOG BLANT NORDISKE "ETT-NAVN TIDSSKRIFTER" MED TILKNYTNING TIL BOTANIKK.

Av Tore Ouren.

Norsk botanisk Forening fikk i 1943 - til avløsning av "Norsk Botanisk Forening Meddelelser" - sitt eget tidsskrift med det korte navn "**Blyttia**". Dette første "ett-navn-tidsskriftet" innen faget i Norge ble tilegnet M. N. Blytt og sønnen Axel Blytt, og utgivelsen startet på hundre-årsdagen for den sistes fødsel - 10. mai 1943. Hvert hefte av "Blyttia" har et dobbelt-portrett av "Blyttene", som bekrefter at tidsskriftet fikk sitt navn etter dem og ikke etter en av de plantene som også ble oppkalt etter M.N. eller Axel Blytt.

Tilsvarende har en skriftserie fra Vitenskapsmuseet ved Universitetet i Trondheim fått navnet "**Gunneria**" etter den kjente biskop og naturforsker Johan Ernst Gunnerus (1718 - 1773), som i mange år hadde sitt virke i Trondheim. I 1767 ble han hedret av Linné, som oppkalte planteslekten *Gunnera* etter ham. *Gunnera* er den best kjente og vel den flotteste planteslekten som er oppkalt etter norske botanikere (Sunding og Eckblad 1987, s.103).

"**Lidia**" ble utgitt på Norges Landbrukshøyskole, Ås, fra 1986, hundre år etter Johannes Lids fødsel. Heller ikke her kan det være tvil om at skriftene fikk navn etter botanikeren Lid, og ikke etter en utenlandsk slekt, *Lidia*, som var oppkalt etter ham.

Dersom det skulle være tvil om et botanisk tidsskrift eller skriftserie har fått sitt navn etter en botaniker eller etter en plante oppkalt etter en botaniker, vil løsningen ofte finnes i det første heftet som utgis.

I "**Sommerfeltia**", som utgis av Botanisk hage og museum, Universitetet i Oslo, oppgis i første hefte at skriftserien har fått sitt navn til ære for den eminente norske botaniker og prest Søren Christian Sommerfelt (1794 - 1838). Her oppgis også tre planteslekter, *Sommerfeltia*, som har fått sitt navn etter ham.

Nord-norsk avdeling av Norsk Botanisk Forening utga i 1977 et eget informasjonsblad, "Informasjon for norsk botanisk forening, nord-norsk avdeling", som fra 1978 ble kalt "**Polarflokken**". Selv om navnet kan være tvetydig, er det i hvertfall også det norske navnet på en plante som i Norge bare finnes i Nord-Norge.

Telemarksavdelingens medlemsblad "**Listera**" har i hvert hefte forside prydet med en tegning av *Listera cordata* (småtveblad). Dette viser at medlemsbladet er oppkalt etter en plante som er

Polarflokk

Småtveblad

vanlig i Telemark, og også ellers i landet.

Den nåværende orkidéslekt *Listera*, som har to arter i Norge, var av Linné henført til *Ophrys*, hvor vi ellers har *O. insectifera* hos oss. I 1813 ble *Listera* utskilt som egen slekt av Robert Brown, den ledende botaniker på den tiden. Den britiske zoolog og geolog Martin Lister, som levde på 1700-tallet, ble på denne måte, hundre år etter sin død, hedret for sine taksonomiske arbeider. "**Listera**" har fått plantenavnet *Listera* uten at dette vel var ment som noen ny hedring av personen Lister, som står oss nokså fjernt både i tid og sted.

Firblad

Østlandsavdelingen utvidet i 1988 medlemsendingene til et "miniblad", som året etter ble kalt "**Firbladet**". Også dette navnet er tvetydig,

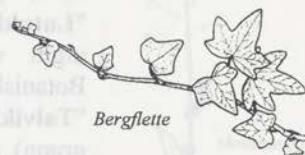
men kan oppfattes som navnet på en velkjent plante vanlig over det meste av landet.

Norsk Botanisk Forenings tidsskrift, og de nevnte skriftserier med i hvert fall delvis botanisk innhold utgitt av norske institusjoner, har alle navn etter naturforskere. Lokalavdelingene har vært mindre pretensiøse og gitt sine medlemsblad navn etter norske planter. Bare Telemarksavdelingen har benyttet et latinsk plantenavn.

Vår broderforening i øst, Svenska Botaniska Föreningen, utgir "**Svensk Botanisk Tidsskrift**". Her har vi ikke noe "ett-navns

tidsskrift", men en rekke lokale botaniske foreninger i Sverige utgir medlemsblad som benytter navnet på landskapsblomster eller andre planter som eneste ord i sin tittel (Svensk Botanisk Tidsskrift 1988 og 1989).

Gotlands botaniska förening utgir "**Rindi**", oppkalt etter landskapsblomsten

Bergflette

murgrøna (bergflette), som har et gammelt lokalnavn "**rind**" (Jensen - Tusch 1867, s.104). Västergötland

botaniska förening bruker det latinske navnet på sin landskapsblomst ljung (røsslyng): "**Calluna**".

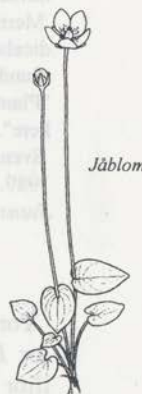

Røsslyng

Latinske plantenavn er benyttet som navn på medlemsblad for flere botaniske foreninger i Sverige, som

"**Nymphaea**" (Botaniska sällskapet i Stockholm), "**Trollius**" (Dalarnas botaniska sällskap) og "**Parnassia**" (Föreningen Smålands flora). Av svenske plantenavn har jeg foruten "**Rindi**" bare funnet "**Rödbläran**" (rød jonsokblom), som er navn på et meldingsblad for Projekt Jämtlands flora.

Dansk Botanisk Forening har siden 1977 utgitt ett-navn

Jäblom

tidsskriftet "Urt" som medlemsblad. Dette er et av de få botaniske ettnavnstidsskrifter som ikke har navn etter en naturforsker eller en bestemt planteslekt eller art.

I Finland er finske plantenavn benyttet som navn på tidsskriftene "Lutukka" (gjetertaske), utgitt ved Helsingfors Botaniske Museum og "Talvikki" (vintergrønn), utgitt av en lokal botanisk forening i Tammerfors.

Denne lille artikkelen gir bare et streiftog innen temaet, og den omfatter f.eks. ikke spesialtidsskrifter for plantegrupper som

moser, sopp og lav.

Litteratur:

Dictionary of Scientific Bibliography. 1973. New York.

Jenssen-Tusch, H. 1867. *Nordiske Plantenavnne.* Kjøbenhavn.

Merrill, E.D. 1931. "One name Periodicals". *Brittonia* 1, 1-5.

Sunding, P. og F.E. Eckblad, 1987. "Planteslekter oppkalt etter norske botanikere". *Blyttia* 45, 101 - 107.

Svensk Bot. Tidskr. (uten forf.) 1988 og 1989. "Svenska botaniska föreningar". *Svensk Bot. Tidskr.* 82, 47 - 50, 83, 46 - 50.

***

Tore Ouren skrev denne artikkelen for *Listera* vel et år før han døde ifjor høst. Han var en mann med mange interesser.

VÅRTANKER

Mange av dere kjenner sikkert Edith Holdens vakre *Naturdagbok fra året 1906 av en engelsk dame.*

Den er full av hennes observasjoner av naturen rundt seg, nydelige akvareller og smådikt av engelske lyrikere. I begynnelsen av mars det året skriver hun:

"Mars er kommet inn som et lam med varm vind og regn fra syd-vest....Alle lerkene er oppe og synger i det blå....Fant hestehov og åkerveronika i blomst, og nede for enden av en småskog der det gikk en liten bekk, på en solbeskint bredd, fant jeg en hel del primularøtter med ganske store knopper midt på de grønne bladkronene; knoppene på vårkålen var også meget store....Overalt er fuglene meget aktive, og for et kor av stemmer fra busker og trær!"

Riktignok må datoen forskyves litt for vårt vedkommende - våren er noe senere hos oss. Men vi har jo noe å glede oss til!

Hun tar også med i marsdagboken et lite dikt av den skotske lyrikeren Robert Burns:

*"I snøkløkkeskogen,
blant kusymreblad,
i morgens dugg
tar fiolene bad."*

NYFUNN:

NYE PLANTEFUNN I TELEMAR 1995.

Av Roger Halvorsen.

Også i 1995 ble det gjort en hel rekke fine nye plantefunn i Telemark. I tillegg til dem som er nevnt her, er det også gjort en rekke nyfunn av arter som sannsynligvis vil bli publisert seinere, enten i *Listera* eller i andre tidsskrifter, og disse vil ikke bli tatt med her. Det er også tatt med noen fine funn fra en rapport om strandvegetasjonen i Telemark.

JUNKERBREGNE

Polystichum braunii (Spenner) Fée

Denne fine bregna ble funnet i en bekkekløft på nordøstsida av Amuråsen innerst ved Voldsfjorden, i Flakvarp i Skien kommune. Det sto flere tuer oppover i kløfta, ikke langt ovenfor bebyggelsen i Flakvarpkroken.

Junkerbregne har ca. 20 registrerte forekomster i Telemark totalt, og disse er spredt over hele fylket. Den er tidligere funnet to steder i Skien. Begge disse to funnstedene ligger lenger nord i kommunen.

Arten er en klart vestlig plante i Norge men med mange forekomster også

på Østlandet, bl.a. oppover i Gudbrandsdalen. Utbredelseskart

finnes hos Knut Fægri: *The distribution of coast plants.*

VÅRBENDEL

Sperugula morisonii Boreau

Vårbendel ser ut til å ha hatt et godt år i 1995. På toppen av Amuråsen, hvor den ble funnet i 1993, ble det høsten 1995 funnet et stort antall med frøplanter. Arten ble også funnet i store mengder på toppen av Hallingsåsen ved Langevannet, Auen øst i Porsgrunn kommune. Her er den utsatt ved at området er søkt lagt ut til steinbruddsvirksomhet.

Også i Portørområdet, sør i Kragerø kommune, ble det funnet store bestander av vårbendel sommeren 1995. Arten er kjent fra mange rike lokaliteter i fylket, men antallet individer svinger sterkt fra år til år. Antallet registrerte lokaliteter ligger rundt 60, men det er vel sannsynlig at arten er noe oversett, ikke minst fordi den dukker opp på voksesteder som ikke regnes for å være de mest spennende å besøke for botanikere. Eksempler på slike voksesteder er furukledte, skrinne koller hvor artsutvalget er preget av sure bergarter.

MYRSTJERNEBLOM

Stellaria palustris Retz.

Myrstjerneblom er en art som tidligere ikke er kjent fra Telemark. Arten er funnet på tre lokaliteter i Bamble kommune og en i Skien. Funnene er offentliggjort i en rapport om havstrandsundersøkelser langs sørøstkysten av Norge (A. Lundberg og A. Rydgren 1991).

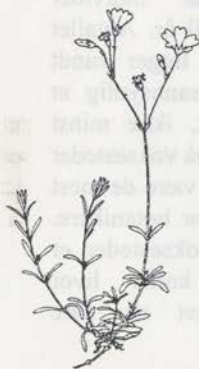
Lokalitetene som er nevnt i rapporten ligger i ei bukt ved Gårdem og i Langekilen, begge steder nær Herre, i den gamle isdammen ved Finndal i Bamble og på Borgestadjordet i Skien.

Myrstjerneblom hører til gruppen østlige arter, og når man unntar et funn fra Stavanger og et mulig funn fra Bergen, er lokalitetene i Bamble vestgrensa for arten.

STORARVE

Cerastium arvense L.

Storarve er funnet på fire nye lokaliteter i 1995: Skjelsvik i Porsgrunn, langs Luksefjellveien mellom Flittig og Sildrevika og på Ballestadhøgda i Skien, og ved Oppdalsvatn i Siljan. Bestandene langs Luksefjellveien var særlig store.

Totalt ligger antallet registrerte lokaliteter på rundt 25 i fylket vårt.

SYLBLAD

Subularia aquatica L.

Denne lille "pusleplanta" som er sterkt knyttet til vann ble funnet ved en liten badedam like nedenfor "Kongens Dam" ved Hellestvedtvannet i Herre i Bamble. Sylblad hører til korsblomstfamilien og blomstrer like gjerne i undervannsstilling om vannstanden i vannet blir litt for høy.

Arten er kjent fra tifemten lokaliteter i Telemark, men den er trolig ofte oversett. Leirete vannbredder som tidvis oversvømmes av vann er passende voksesteder for arten, og det finnes sikkert en mengde passende lokaliteter, i alle fall i Grenlandsområdet.

KYSTBERGKNAPP

Sedum anglicum Hudson

Sommeren 1995 ble det konstatert at kystbergknapp finnes nesten overalt på svaberg og tørrberg på Portørhalvøya i Kragerø kommune. Arten når østgrensa av sitt hovedutbredelsesområde i Norge nettopp i Kragerøskjærgården.

Foreløpig østligste registrerte forekomst i vårt floraatlas er å finne like øst for Hellesengtjenna på østre delen av Skåtøy, men i Dyrings *Flora grenmarensis* nevnes arten fra Gumøy og Arøy.

Kystbergknapp er en vestlig kystplante som også går langt inn i vestlandsfjordene flere steder. En lokalitet er også kjent fra Fredrikstad, men her kan arten være utgått i følge Elven (Lids flora 1994).

STORMURE

Potentilla recta L.

Denne storvokste murearten er funnet på et nytt voksested, denne gangen i Skien. Den ble funnet sommeren 1995 i og ved en steinmur ved Bratsberg, noen meter sør for Løbergkrysset. Funnet besto av et tyvetalls eksemplarer, og siden arten er flerårig, vil det være lett for interesserte å ta arten i nærmere øyesyn.

Kronbladene på stormure er relativt lyst gule, og den er storvokst og har dessuten en svært opprett vekst (*recta* = opprett). Det skulle derfor ikke være vanskelig å skille denne fra f.eks. tysk mure, *P. thuringiaca*, og russemure, *P. intermedia*. Den siste har dessuten blomster som er små i forhold til den storblomstrede stormure.

Ill. fra Newcomb's flora

STIVGAUKESYRE

Oxalis fontana Bunge

Denne gamle "ballastplanta" er kjent fra noen få voksesteder i Telemark, bl.a. et par steder i Kragerø og fra Sylterøya i Brevik.

Sommeren 1995 ble den funnet på enda et nytt voksested i Kragerø: en bedkant i vestre delen av Tallakshavn, midt i "ballastplante-landet". Denne delen av Kragerø er fra lang tid tilbake kjent som en av de virkelige riklokalitetene når det gjelder ballastflora, og dette funnet bare forsterker dette inntrykket.

BLANKSTORKENEBB

Geranium lucidum L.

Blankstorkenebb er kjent fra en rekke lokaliteter langs Telemarkskysten, fra grensa mot Aust-Agder til Vestfoldgrensa. Foruten kystlokalitetene er det registrert tre lokaliteter innover i fylket: Drangedal, Siljan og Seljord.

På en studentekskursjon sommeren 1995 fant forfatteren arten på to nye lokaliteter på Portørlandet i Kragerø: i veikant ved et nytt kafébygg nær Portør og flere steder rundt kirkegården i Ospvika. Den er i floraatlasen registrert to ganger før ved Portør og Barland.

BRÅTESTORKENEBB

Geranium bohemicum L.

Den svært uvanlige storkenebbarten ble så seint som i oktober 1995 funnet i sørskråningen av Heståsen,

ikke langt fra Jarseng, helt sørøst i Skien kommune. Det var Anne Brit Tangen og Aslaug Skauli som først fant den, og på stedet ble det funnet omkring et tjuetalls fint blomstrende eksemplarer. Den fortsatte blomstringen helt ut i november.

Bråtestorkenebb ble funnet 1993 i sørskråningene av Nibben i Bjørkedalen, ca. 3 km unna i luftlinje.

Arten er også rapportert fra området mellom Skifjell og Gjerpensdalen (Ryggen?), uten at det er brakt helt på det reine hvor funnet er gjort.

Bråtestorkenebb har store krav til voksested i det den må ha en viss temperatur (over rundt 60 grader Celsius) for å spire. Den dukker derfor ofte opp på skogbrannflater eller i sørskråninger der solinnstrålingen er svært sterk.

(Se ellers artikkelen om bråtestorkenebb i dette heftet!)

STEINSTORKENEBB

Geranium columbinum L.

Steinstorkenebb har noen få kjente voksesteder på kysten av Kragerø og Bamble foruten et funn i Kviteseid, langt utenfor artens vanlige utbredelse. På overnevnte studentekskursjon ble arten funnet i et fuktig sig ved veien, ca. 100 m øst for Kolsbutangen. I Kragerø er arten tidligere bare kjent fra flere

lokaliteter på Gumøy og en lokalitet på Oterøy.

KRUSFRØ

Selinum carvifolia (L.) L.

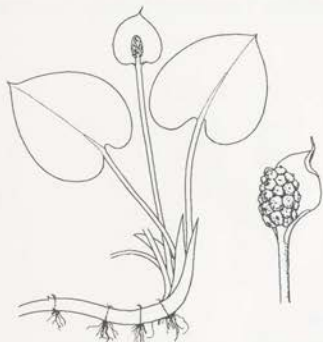
Krusfrø er registrert på rundt 15 lokaliteter i floratlasen. De aller fleste lokalitetene ligger i Porsgrunn kommune. På TBF's tur til Herre høsten 1995, ble bukta Langekilen sør for Sibjørntjønnna besøkt, og her ble krusfrø funnet i kanten av skogen og ned i ei lita strandeng. Dette funnet ser ut til å være vestgrense for arten, i alle fall i Telemark.

MYRKONGLE

Calla palustris L.

Myrkongle er kjent på forekomster fra Notodden (Skillerudtjenna), Nome, Skien, Drangedal, Porsgrunn, Bamble og Kragerø. I 1994 ble den funnet i et lite tjern på Ulefoss, ved veien langs Eidselva. Samme år ble den funnet i store mengder på sitt

gamle voksested på Berøy i Kragerø. Under inventeringsarbeid sommeren 1995 i området ved Auen, helt sørøst i Porsgrunn kommune, ble arten funnet i en grøft i sørenden av Langevatnet. Høsten 1995 ble myrkongle funnet av TBF i Langekilen, like sør for Sibjørntjønna på Herre. Bestanden her var relativt stor, men den var

nesten helt uten blomstrende skudd. Den er også rapportert fra Lystjern i Siljan.

TAGLSTARR

Carex appropinquata
Schumacher

Taglstarr er i floraatlasen registrert fra bare to steder i Telemark: Limitjern i Skien og Håøya i Porsgrunn. Den skal også være kjent fra Bamble i følge Elven (Lids flora 1994), men voksestedet er foreløpig ukjent for telemarkingene. Den ble funnet sommeren 1995 i Auenområdet, nærmere bestemt i ei grøft/ en bekk i myra i sørenden av Langevatnet. Taglstarr er en klart østlig art.

*****

DETTE ER FALKEN

Falken er i dag en ledende serviceorganisasjon med skadeforebygging, sikkerhet og redningsassistanse som totalkonsept. Dette skjer på feltene alarm, ambulanse, hjemmetjeneste, bil og miljø. Falken kan tilby en rekke tjenester som sikrer deg og din familie i og utenfor hjemmet:

FALKEN TRYGGHETSALARM:

Trygghetsalarm med toveis tale, tilknyttet Falken Alarmstasjon.

FALKEN HJEM-MEDLEMSKAP:

Et omfattende sikringstilbud for hele familien.

FALKEN INNBRUDDSSALARM:

Falken har godkjente innbruddssalarmer for alle typer boliger. Alarmen er tilknyttet Falken alarmstasjon, som handler etter din instruks dersom noe skjer mens du er borte.

FALKEN sikrer dine verdier.

Har du spørsmål

Ring Falken på telefon

35 55 80 00

Trygghet – hele døgnet – hele året

INNHOOLD

	side
Kyndelsmesse, dikt av Hans Børli	1
Fra Redaksjonen	2
Illustrasjoner	2
Tore Ouren er borte, av Roger Halvorsen	3
Rike forekomster av solblom, <i>Arnica montana</i> , ved Grorud i Siljan av Roger Halvorsen	6
Hva er tjåg?, av Knut Fægri	9
Tre vårtecken, av Harry Andersson	12
Brokkurt, <i>Herniaria glabra</i> , i Telemark og Larvik i Vestfold av Roger Halvorsen	15
Planter i Bibelen, av Arne Abrahamsen	16
Møter med bråtestorkenebb, <i>Geranium bohemicum</i> , av Øyvind Skauli	19
Myrar i SV-Sverige, av Harry Andersson	21
Inventeringsarbeid, av Anja Gasmann og Priscilla Hansen	22
"Listera" i godt selskap, av Tore Ouren	26
Vårtanker	28
Nye plantefunn i Telemark 1995, av Roger Halvorsen	29

